

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

การวิจัยการสร้างและพัฒนา เอกสารประกอบการเรียนวิชาการผลิตไก่ไข่ รหัส 3503-2102 ผู้รายงานได้ค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

ตอนที่ 1. หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พุทธศักราช 2546 ประเภทวิชาเกษตรกรรม สาขาวิชาสัตวศาสตร์ สาขางานการจัดการผลิตสัตว์

ตอนที่ 2. หลักการและแนวคิดในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

- 2.1 แนวความคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม โดยกระบวนการกลุ่ม
- 2.2 แนวคิด/หลักการ การเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจ
- 2.3 แนวคิดการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- 2.4 รูปแบบการเรียนการสอนของการเรียนรู้แบบร่วมมือ
- 2.5 การจัดการเรียนรู้แบบอภิปราย
- 2.6 จิตวิทยาที่ครูควรรู้

ตอนที่ 3. แนวคิดการจัดทำเอกสารประกอบการเรียน

ตอนที่ 4. การหาประสิทธิภาพนวัตกรรม

ตอนที่ 5. ความพึงพอใจ

ตอนที่ 6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) พุทธศักราช 2546 ประเภทวิชาเกษตรกรรม สาขาวิชาสัตวศาสตร์ สาขางานการจัดการผลิตสัตว์ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546)

1.1 จุดประสงค์สาขาวิชาสัตวศาสตร์

1.1.1 เพื่อให้สามารถประยุกต์ใช้ความรู้และทักษะด้านการสื่อสาร ทักษะการคิดและการแก้ปัญหา และทักษะทางสังคมและการดำรงชีวิตในการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ

1.1.2 เพื่อให้มีความเข้าใจหลักการบริหารและจัดการวิชาชีพ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและหลักการของงานอาชีพที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวิชาชีพสัตวศาสตร์ ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและความก้าวหน้าของเศรษฐกิจ สังคมและเทคโนโลยี

1.1.3 เพื่อให้มีความเข้าใจในหลักการและกระบวนการทำงานในกลุ่มงานพื้นฐานด้านสัตวศาสตร์ ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ สังคมและเทคโนโลยี

1.1.4 เพื่อให้สามารถคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ วางแผน จัดการ ตัดสินใจและแก้ไขปัญหา แสวงหาความรู้ ทักษะ ประสบการณ์และเทคโนโลยีใหม่ๆ มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาอาชีพ ด้านสัตวศาสตร์

1.1.5 เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานผลิตและบริการทางด้านสัตวศาสตร์ระดับเทคนิคตาม หลักการและกระบวนการ

1.1.6 เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานอาชีพด้านสัตวศาสตร์ในสถานประกอบการและ ประกอบอาชีพอิสระ รวมทั้งการใช้ความรู้และทักษะเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นได้

1.1.7 เพื่อให้มีเจตคติที่ดีต่องานอาชีพ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ซื่อสัตย์สุจริต มีระเบียบวินัย เป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อสังคม สิ่งแวดล้อม ต่อต้านความรุนแรงและสารเสพติด

1.2 มาตรฐานวิชาชีพ

คุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษาระดับคุณวุฒิการศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ประเภทวิชา เกษตรกรรม สาขาวิชาสัตวศาสตร์ ประกอบด้วย

1.2.1 ด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ได้แก่

1) ด้านคุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ ได้แก่ ความเสียสละ ซื่อสัตย์ สุจริต กตัญญู กตเวทิตา อุดมการณ์ ละเว้นสิ่งเสพติดและการพนัน มีจิตสำนึกและเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพและ สังคม เป็นต้น

2) ด้านพฤติกรรมลักษณะนิสัย ได้แก่ ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความรักสามัคคี มีมนุษยสัมพันธ์ เชื่อมมั่นในตนเอง ขยัน ประหยัด อุตุน พึ่งตนเอง ปฏิบัติงานโดยคำนึงถึงความปลอดภัย อาชีวอนามัย การอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

3) ด้านทักษะทางปัญญา ได้แก่ ความรู้ในหลักทฤษฎี ความสนใจใฝ่รู้ ความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ ความสามารถในการคิด วิเคราะห์ เป็นต้น

1.2.2 ด้านสมรรถนะหลักและสมรรถนะทั่วไป ได้แก่

1) สื่อสารโดยใช้ภาษาไทยและภาษาต่างประเทศในชีวิตประจำวันและเพื่อพัฒนา งานอาชีพ

2) แก้ไขปัญหาและพัฒนางานอาชีพโดยใช้หลักการและกระบวนการทาง วิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์

3) มีบุคลิกภาพและคุณลักษณะเหมาะสมกับการปฏิบัติงานอาชีพและการอยู่ร่วมกับ ผู้อื่น

4) ประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะ ประสบการณ์และเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมและพัฒนา งานอาชีพ

1.2.3 ด้านสมรรถนะวิชาชีพ ได้แก่

- 1) วางแผน ดำเนินงาน จัดการและพัฒนางานอาชีพตามหลักการและกระบวนการ โดยคำนึงถึง การบริหารงานคุณภาพ การอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อม และหลักความปลอดภัย
- 2) ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และสารสนเทศเพื่อพัฒนางานอาชีพ
- 3) ประยุกต์ใช้หลักการ กระบวนการผลิตและบริการด้านสัตวศาสตร์ในงานอาชีพ
- 4) วางแผน/เตรียมการผลิตและบริการทางด้านการผลิตสัตว์ตามหลักการ กระบวนการและมาตรฐานฟาร์ม
- 5) ดำเนินการ บริหารจัดการ ประเมินผลและแก้ไขปัญหาในงานผลิตและบริการ ทางด้านการผลิตสัตว์ตามหลักการและกระบวนการในลักษณะครบวงจรเชิงธุรกิจ
- 6) จัดการผลผลิตการตลาดในงานผลิตและบริการทางด้านการผลิตสัตว์ตามหลักการ และกระบวนการ
- 7) เลือก/ใช้/ประยุกต์ใช้ปัจจัยและเทคนิควิธีการผลิตสัตว์ โดยตระหนักถึงความปลอดภัยและผลกระทบต่อสังคมและสภาพแวดล้อม

1.3 เอกสารประกอบการสอน วิชาการผลิตไก่ไข่ รหัส 3503 - 2102

หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ประเภทวิชาเกษตรกรรม สาขาวิชา สัตวศาสตร์ สาขางานการผลิตสัตว์ จำนวน 3 หน่วยกิต จำนวน 4 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ จำนวนชั่วโมง รวม 72 ชั่วโมง ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2556 และภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557

1.3.1 จุดประสงค์รายวิชา

- 1) เพื่อให้เข้าใจหลักการและกระบวนการผลิตไก่ไข่ มาตรฐานงานฟาร์มไก่ไข่
- 2) เพื่อให้สามารถวิเคราะห์วางแผน จัดการผลผลิตไข่ระยะต่างๆและแก้ไขปัญหาในการจัดการฟาร์มไก่ไข่ตามหลักการและกระบวนการ โดยคำนึงถึงความปลอดภัยต่อผู้บริโภค และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 3) เพื่อให้มีเจตคติที่ดีต่อการพัฒนาอาชีพการผลิตไก่ไข่ และมีกึ๋นนิสัยในการทำงาน ด้วยความรับผิดชอบมีคุณธรรมจริยธรรม ตรงต่อเวลา รอบคอบ ซื่อสัตย์ ขยัน และอดทน

1.3.2 มาตรฐานรายวิชา

- 1) เข้าใจหลักการและกระบวนการผลิตไก่ไข่
- 2) วางแผนและจัดเตรียมโรงเรือน อุปกรณ์ และพันธุ์ไก่ไข่ตามหลักการและ กระบวนการ
- 3) ตัดปากไก่ตามหลักการและกระบวนการ
- 4) หาความสม่ำเสมอของฝูงไก่สาวตามหลักการ
- 5) คัดไก่ที่ไม่ไข่ออกจากฝูงตามหลักการ

- 6) ดูแลให้อาหารไก่ไข่ระยะต่างๆ ตามหลักการและกระบวนการ
- 7) ทำวัคซีนไก่ไข่ตามหลักการและกระบวนการ
- 8) จัดการผลผลิตไก่ไข่ตามกระบวนการคัดไข่ บรรจุหีบห่อ และคำนวณต้นทุนเพื่อจำหน่าย

1.3.3 คำอธิบายรายวิชา

ศึกษาและปฏิบัติเกี่ยวกับ สถานการณ์การผลิตและตลาดไก่ไข่ การวางแผนการผลิตมาตรฐานงานฟาร์มไก่ไข่ ปัจจัยที่สำคัญในการผลิต พันธุ์และลักษณะประจำพันธุ์ สรีรวิทยาระบบสืบพันธุ์ของไก่เพศเมียส่วนประกอบของไข่ไก่ โรงเรือน และอุปกรณ์ อาหารและการให้อาหาร การจัดการไก่ไข่ระยะต่างๆ โรคพยาธิ และการป้องกันรักษา การบรรจุหีบห่อ การตลาดและการจำหน่ายผลผลิต การบันทึกและวิเคราะห์ข้อมูลการผลิต ปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไข

ตอนที่ 2. หลักการและแนวคิดในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2.1 แนวคิดการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

การใช้คำว่า “เด็กเป็นสำคัญ” (child centered) เริ่มต้นคิดค้นโดย Carl R. Rogers เป็นครั้งแรกในวิธีการนี้ผู้เรียนจะได้รับการส่งเสริมให้มีความรับผิดชอบ และมีส่วนร่วมเต็มที่ต่อการเรียนรู้ของตนเอง ผู้เรียนแต่ละคนมีคุณค่าสมควรได้รับการเชื่อถือ (วัฒนาพร, 2542) ขณะที่การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ได้ยึดแนวคิดการศึกษาของ John Dewey เป็นต้น แนวคิดการเรียนรู้โดยการกระทำหรือ learning by doing เป็นการสอนที่เปลี่ยนบทบาทของผู้รับมาเป็นผู้เรียน เปลี่ยนบทบาทของครูผู้สอน หรือถ่ายทอดข้อมูลความรู้มาเป็นผู้จัดประสบการณ์การเรียนรู้ เป็นการเปลี่ยนจุดเน้นของการเรียนรู้ อยู่ที่ผู้เรียนมากกว่าอยู่ที่ผู้สอน

วิชย (2541) ได้กล่าวไว้ว่า การเรียนรู้ตามสภาพจริง (authentic learning) เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ไม่ยึดยึดความรู้เนื้อหาสาระให้กับผู้เรียน เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ขณะที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545) แสดงความเห็นของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญว่า เป็นการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียนได้เต็มศักยภาพ มีทักษะในการแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย สามารถนำวิธีการเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้ และทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนเพื่อพัฒนาผู้เรียน

ทิศนา (2544ก.) ได้ให้แนวคิดหลักที่เป็นพื้นฐานของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญไว้ 5 แนวคิดหลักคือ

- 1) การสร้างสรรค์การเรียนรู้ (constructivism)
- 2) กระบวนการกลุ่มและการเรียนแบบร่วมมือ (group process and cooperative Learning)

3) ความพร้อมในการเรียนรู้ (learning readiness)

4) การเรียนรู้กระบวนการ (learning process)

5) การถ่ายโอนการเรียนรู้ (learning transfer)

ซึ่งแนวคิดทั้ง 5 จะอยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีสำคัญ 2 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีการพัฒนามนุษย์ (human development) และ ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ (experiential learning)

หน่วยศึกษานิเทศก์ (2542) กล่าวถึง หลักการพื้นฐานแนวคิดยึดผู้เรียนเป็นสำคัญไว้ว่า

1) ผู้เรียนมีบทบาทรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง ผู้เรียนเป็นผู้เรียนรู้จะรับผิดชอบตั้งแต่การเลือกและวางแผนสิ่งที่ตนจะเรียน จากนั้นเริ่มต้นเรียนด้วยตนเอง รวมทั้งประเมินการเรียนรู้ด้วยตนเอง ส่วนครูมีบทบาทเป็นผู้สนับสนุนการเรียนรู้และการให้บริการความรู้แก่นักเรียน

2) เนื้อหาที่มีความสำคัญและมีความหมายต่อการเรียน ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ปัจจัยสำคัญที่จะต้องนำมาพิจารณาประกอบด้วยเนื้อหาวิชา ประสบการณ์เดิมและความต้องการของผู้เรียน

3) ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม สนุกสนานจากการเรียน หากได้เข้าไปมีส่วนร่วมได้ทำงานกับเพื่อนๆ ได้ค้นพบสิ่งใหม่ๆ รวมทั้งการบรรลุผลสำเร็จของงานที่ริเริ่มด้วยตนเอง

4) ผู้เรียนมีสัมพันธภาพที่ดีระหว่างเรียน การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีในกลุ่มจะช่วยส่งเสริมให้พัฒนาความเป็นผู้ใหญ่ การปรับปรุงการทำงานและการจัดการกับชีวิต ตลอดจนการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันระหว่างผู้เรียน

5) ผู้เรียนได้เห็นความสามารถของตนเองในหลายๆ ด้าน ทำให้เกิดความมั่นใจในตนเอง มีวุฒิภาวะสูงขึ้น สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมได้ดี

6) ผู้เรียนได้พัฒนาประสบการณ์การเรียนรู้หลายๆ ด้าน ทั้งด้านการปฏิบัติความคิดและอารมณ์ความรู้สึกไปพร้อมๆ กัน

7) ครูเป็นผู้อำนวยการความสะดวกและเป็นผู้ให้บริการความรู้ ครูสามารถที่จะค้นพบความต้องการที่แท้จริงของนักเรียน และเต็มใจที่จะช่วยเหลือผู้เรียน

การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามรูปแบบของ CIPPA MODEL ซึ่งเป็น การประสาน 5 แนวคิดหลัก สรุปตามแนวคิดของ ทิศนา (2544ข.) ได้ดังนี้

C : construct หมายถึง การสร้างความรู้ตามแนวคิดของ constructivism กล่าวคือ เป็นกิจกรรมที่สร้างการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนมีความเข้าใจและเกิดการเรียนที่มีความหมายต่อตนเอง ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางสติปัญญา

I : interaction หมายถึง การปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นหรือสิ่งแวดล้อมรอบตัว เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับบุคคล และแหล่งความรู้ที่หลากหลาย

P : physical Participations หมายถึง การให้ผู้เรียนมีโอกาสได้เคลื่อนไหวร่างกาย โดยมีการทำกิจกรรมในลักษณะต่างๆ

P : process of Learning หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้กระบวนการต่าง ๆ ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต เช่น กระบวนการแสวงหาความรู้ การแก้ปัญหา การคิด กระบวนการกลุ่ม และกระบวนการพัฒนาตนเอง

A : application หมายถึง การนำความรู้ที่เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ ซึ่งเป็นการช่วยให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์จากการเรียน ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เพิ่มเติม หากเรียนรู้เฉพาะการสอนจะทำให้ผู้เรียนขาดการเชื่อมโยงระหว่างทฤษฎีกับปฏิบัติ ทำให้การเรียนรู้ไม่เกิดประโยชน์เท่าที่ควร

2.1.1 บทบาทผู้สอนและผู้เรียนผู้รับ ขวัญเรือน (2542) ได้กล่าวถึงบทบาทของครูในกระบวนการเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญไว้ว่า ครูจะต้องปรับตัวมาเป็นผู้เอื้ออำนวยความสะดวก คอยกระตุ้น ช่วยเหลือเกื้อกูลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยความรัก ความเอาใจใส่ และปรารถนาดีต่อผู้เรียนเสมือนเป็นลูกของตนเองและเป็นที่ยึดเหนี่ยวของศิษย์ที่เทคโนโลยีใดๆ ไม่สามารถทดแทนได้ ครูจะต้องพัฒนาบทบาทของตนเองให้สอดคล้องกับแนวทางต่อไปนี้

- 1) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนศึกษาอย่างอิสระ
- 2) จัดสภาพแวดล้อมให้เกิดการเรียนรู้มากที่สุด
- 3) เป็นผู้คอยชี้แนะ ช่วยเหลือ เมื่อผู้เรียนมีปัญหาคอยให้กำลังใจเสมอ
- 4) ไม่เป็นผู้สกัดกั้นความคิดเห็นของผู้เรียน รับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน
- 5) ให้โอกาสผู้เรียนแสวงหาความรู้
- 6) จัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนสร้างบรรยากาศการเรียนในชั้นเรียน

ที่สำคัญครูผู้สอนต้องให้ผู้เรียนได้มีกระบวนการเรียนรู้ ที่เรียกว่า 4 รู้ คือ รู้จำ รู้จัก รู้จริง และ รู้แจ้ง

นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงบทบาทของผู้เรียนไว้ว่า ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รู้จักคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ และวางแผนด้วยตนเอง มีการปฏิรูปร่างตัวผู้เรียนเอง คือ

- 1) เป็นผู้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมเอง พยายามค้นหา และแสวงหาความรู้ที่เรียนด้วยตนเอง
- 2) ให้ความช่วยเหลือและแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันในหมู่ผู้เรียน
- 3) แสดงความคิดเห็นอย่างเป็นอิสระ
- 4) รับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ของตนเองในกลุ่ม เช่น สร้างสัมพันธภาพที่ดีในกลุ่ม
- 5) ทำความเข้าใจในงานที่ได้รับมอบหมาย และทำงานร่วมกับกลุ่มได้ดี

2.1.2 หลักการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ วัฒนาพร (2542) ได้กล่าวถึงหลักการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญไว้ว่า

1) การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ควรเป็นไปอย่างมีชีวิตชีวา ผู้เรียนจะมีบทบาทในการรับผิดชอบต่อการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม

2) การเรียนรู้เกิดจากหลายแหล่งการเรียนรู้

3) การเรียนรู้ที่ดีจะต้องเป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการสร้างความรู้ความเข้าใจด้วยตนเอง ค้นพบด้วยตนเอง

4) การเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้มีความสำคัญ หลังจากนักเรียนมีความรู้ความเข้าใจแล้ว สามารถใช้เครื่องมือในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง

5) การเรียนรู้สามารถที่จะนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้

2.1.3 เทคนิคการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ อรรถัย (2542) ได้รวบรวม เทคนิคการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมีมากมายหลายวิธี ซึ่งครูสามารถนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับลักษณะของผู้เรียน ไว้ดังนี้

- 1) เกมการศึกษา (education game)
- 2) สถานการณ์จำลอง (stimulation)
- 3) กรณีตัวอย่าง (case study)
- 4) บทบาทสมมุติ (role-play)
- 5) แก่สถานการณ์ (situation)
- 6) โปรแกรมสำเร็จรูป (program instruction)
- 7) ศูนย์การเรียนรู้ (learning center)
- 8) ชุดการสอน (instructional package)
- 9) คอมพิวเตอร์ช่วยสอน (computer assisted)
- 10) โครงการ (project)
- 11) การทดลอง (experimentally)
- 12) การถามตอบ (question-answer)
- 13) อภิปรายกลุ่มย่อย (small group discuss)
- 14) การแก้ปัญหา (Problem solving)
- 15) สืบสวนสอบสวน (inquiry)
- 16) กลุ่มสืบค้นความรู้ (group investigation)
- 17) กลุ่มสัมพันธ์ (group process)
- 18) การเรียนรู้แบบร่วมมือ (cooperative learning)
- 19) ความคิดรวบยอด (group attainment)
- 20) อริยสัจ 4 (noble truth method)

- 21) ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง (self-directed learning)
- 22) ทักษะศึกษานอกสถานที่ (field trip)
- 23) การเรียนรู้จากห้องสมุด (library study)
- 24) พัฒนาการระบวนการคิด (inductive thinking)
- 25) ปทัศสถานของกลุ่ม (nominal group)
- 26) งานวิเคราะห์ภาคสนาม (force field analysis)
- 27) ศิลปสร้างสรรค์ (creative arts)
- 28) พิศเคราะห์แหล่งข้อมูล (resources identification)
- 29) การนำเสนอโดยวีดีโอ (VDO presentation)
- 30) การเรียนการสอนแบบ storyline method

2.1.4 ข้อดีข้อเสียของการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ธนู (2542) สรุปว่าการเรียนรู้ของผู้เรียนแบบยึดผู้เรียนเป็นสำคัญจะมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เนื่องจากปัจจัยหลายอย่าง

1) ผู้เรียนมีโอกาสพัฒนาศักยภาพของตนเอง ผู้เรียนจะมีความคิดเห็นและประสบการณ์แตกต่างกัน หากได้แสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนประสบการณ์ จึงเป็นสิ่งสำคัญต่อผู้เรียนอย่างมาก

2) ผู้เรียนมีประสบการณ์การเรียนรู้มาก่อน กิจกรรมจะเป็นแบบปลายเปิดจะเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนรับผิดชอบมากขึ้น

3) ผู้เรียนให้ความสนใจบทเรียนมากขึ้น ผู้เรียนต้องสนใจงานที่ครูมอบหมายให้มากขึ้น

4) ผู้เรียนสามารถเรียนรู้จากเพื่อนในกลุ่ม เนื่องจากเพื่อนในกลุ่มมาจากพื้นฐานที่แตกต่างกัน การร่วมกิจกรรมจะช่วยให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้กัน

การจัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ กล่าวได้ว่า เป็นการจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนเป็นตัวจักรในการดำเนินการทั้งการวางแผน คิด ปฏิบัติ สรุป และแก้ปัญหา ซึ่งการเรียนนั้นผู้เรียนจะมีการตื่นตัวอยู่ตลอดเวลาทั้งร่างกายและความคิด ครูผู้สอนจะเป็นเพียงพี่เลี้ยงคอยชี้แนะในการดำเนินการเท่านั้น

2.2 แนวความคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม โดยกระบวนการกลุ่ม

2.2.1 หลักการการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม มีหลักการดังนี้

- 1) เป็นการเรียนรู้ที่อาศัยประสบการณ์จากชีวิตจริงของนักเรียน
- 2) ทำให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ๆ ที่ต่อเนื่อง ทำหาย
- 3) มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน และระหว่างผู้เรียนกับครู

4) ปฏิสัมพันธ์ที่ทำให้เกิดการขยายตัวของเครือข่ายความรู้ที่ทุกคนมีอยู่ออกไปอย่างกว้างขวาง

5) มีการสื่อสารโดยการพูด การเขียนมีการแสวงหาความรู้จากการอ่านและการฟัง

ประพันธ์ศิริ (2540) ได้กล่าวไว้ว่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่มจะก่อให้เกิดสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้สูง เหตุเพราะเป็นการศึกษาจากสภาพจริง ที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ฝึกฝนโดยการลงมือปฏิบัติจริงอีกทั้งมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับคนอื่น ทำให้การเรียนรู้เต็มไปด้วยความสนุกสนาน เกิดความกระตือรือร้นเป็นผลให้ผู้เรียนซาบซึ้งและจดจำได้นาน สามารถเข้าใจสังคมและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี

2.2.2 หลักการสอนโดยวิธีการกลุ่ม ผู้รายงานเห็นพ้องกับแนวความคิดการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมโดยการใช้กระบวนการกลุ่ม ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบมุ่งประสบการณ์และทักษะ ในวิชาการผลิตไก่ไข่ ผู้รายงานจึงได้นำแนวคิดและหลักการสอนกระบวนการกลุ่มมาใช้ในการจัดกิจกรรมในชั้นเรียนอีกทางหนึ่ง

ประพันธ์ศิริ (2540) ได้เสนอหลักการสอนโดยวิธีการกลุ่มไว้ดังนี้

- 1) เป็นการเรียนการสอนที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนโดยให้นักเรียนทุกคนมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมให้มากที่สุด
- 2) เป็นการเรียนการสอนที่ให้นักเรียนได้เรียนรู้จากกลุ่มมากที่สุด
- 3) เป็นการสอนที่ยึดหลักการค้นพบ และสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตัวของนักเรียนเอง
- 4) เป็นการสอนที่ให้ความสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ว่าเป็นเครื่องมือที่จำเป็นในการแสวงหาความรู้

อย่างไรก็ดีในแต่ละห้องเรียนไม่มีนักเรียนที่มีความสามารถเท่าเทียมกันทุกคนจะต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล จึงนำแนวคิด/หลักการ การเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจมาใช้ในการช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหา ความสนใจ ใฝ่รู้ ทางด้านวิชาชีพสัตวศาสตร์ โดยอาศัยหลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

2.3 แนวคิด/หลักการ การเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจ

อรพรรณ (2540) ได้เสนอแนวคิดหลักการการเรียนแบบร่วมแรงร่วมใจ ว่าเป็นวิธีการเรียนที่เป็นการจัดให้นักเรียนได้เรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มเล็กๆ แต่ละกลุ่มประกอบด้วยสมาชิกที่มีความรู้ความสามารถแตกต่างกัน แต่ละคนต้องมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการเรียนรู้และความสำเร็จของกลุ่มเป็นการช่วยเหลือในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นการแบ่งปันทรัพยากรในการเรียนรู้ การเป็นกำลังใจให้กันและกัน การแลกเปลี่ยนรับฟังความคิดเห็นคนที่เรียนเก่งต้องช่วยเหลือคนที่เรียนอ่อนกว่าในกลุ่มรับผิดชอบการเรียนรู้ทั้งของตนและของเพื่อนในกลุ่มทุกคน ลักษณะการเรียนแบบร่วมแรงร่วมใจ

- 1) แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มย่อยประมาณ 2 – 6 คน โดยละความสามารถ
- 2) สมาชิกทุกคนตั้งเป้าหมายเพื่อให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถด้านทักษะในกลุ่มสูงขึ้น
- 3) แบ่งหน้าที่รับผิดชอบกัน ให้ทุกคนตระหนักถึงความสำคัญของกลุ่มก็คือ ความสำเร็จของตนเองและเพื่อนในกลุ่ม
- 4) สมาชิกของกลุ่มยอมรับและไว้วางใจซึ่งกันและกัน
- 5) สมาชิกช่วยเหลือและให้ความร่วมมือกัน

จากแนวความคิดหลักการเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจที่ได้กล่าวมาแล้วเป็นลำดับจะสอดคล้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาการผลิตไก่ไข่ สาขาวิชาชีพสัตวศาสตร์ ที่ผู้รายงานได้ใช้แก้ปัญหาแก่นักเรียนในชั้นที่มีปัญหา ความสนใจ ใฝ่รู้ ในสาขาวิชาชีพสัตวศาสตร์ ซึ่งจะเป็นผลดีต่อการเรียนรู้ของนักเรียนทั้งชั้นเรียนด้วยเช่นกัน

2.4 รูปแบบการเรียนการสอนของการเรียนรู้แบบร่วมมือ

ทิตนา (2544ก.) กล่าวถึง รูปแบบการเรียนการสอนของการเรียนรู้แบบร่วมมือ (instructional models of cooperative learning) ไว้ว่าเป็นการพัฒนาขึ้นโดยอาศัยหลักการเรียนรู้แบบร่วมมือของจอห์นสัน และจอห์นสัน (Johnson and Johnson) ซึ่งได้ชี้ให้เห็นว่า ผู้เรียนควรร่วมมือกันในการเรียนรู้มากกว่าการแข่งขัน เพราะการแข่งขันก่อให้เกิดสภาพการณ์ของการแพ้-ชนะ ต่างจากการร่วมมือกัน ซึ่งก่อให้เกิดสภาพการณ์ของการชนะ-ชนะ อันเป็นสภาพการณ์ที่ดีกว่าทั้งทางด้านจิตใจและสติปัญญา หลักการเรียนรู้แบบร่วมมือ 5 ประการ ประกอบด้วย

- 1) การเรียนรู้ต้องอาศัยหลักการพึ่งพากัน (positive interdependence) โดยถือว่าทุกคนมีความสำคัญเท่าเทียมกันและจะต้องพึ่งพากันเพื่อความสำเร็จร่วมกัน
- 2) การเรียนรู้ที่ดีต้องอาศัยการหันหน้าเข้าหากัน มีปฏิสัมพันธ์กัน (face to face interdependence) เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ข้อมูล และการเรียนรู้ต่างๆ
- 3) การเรียนรู้ร่วมกันต้องอาศัยทักษะทางสังคม (social skills) โดยเฉพาะทักษะในการทำงานร่วมกัน
- 4) การเรียนรู้ร่วมกันควรมีการวิเคราะห์กระบวนการกลุ่ม (group processing) ที่ใช้ในการทำงาน
- 5) การเรียนรู้ร่วมกันจะต้องมีผลงานหรือผลสัมฤทธิ์ทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม ที่สามารถตรวจสอบและวัดประเมินผลได้ (individual accountability) หากผู้เรียนมีโอกาสดำเนินการเรียนรู้แบบร่วมมือ

นอกจากจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทางด้านเนื้อหาสาระต่างๆ ได้กว้างขวางและลึกซึ้งขึ้นแล้ว ยังสามารถช่วยพัฒนาผู้เรียนทางด้านสังคมและอารมณ์มากขึ้นด้วย รวมทั้งมีโอกาสดึงฝนทักษะกระบวนการต่างๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตอีกมาก

รูปแบบนี้มุ่งช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เนื้อหาสาระต่างๆ ด้วยตนเอง และด้วยความร่วมมือและความช่วยเหลือจากเพื่อนๆ รวมทั้งได้พัฒนาทักษะทางสังคมต่างๆ เช่น ทักษะการสื่อสาร ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทักษะการสร้างความสัมพันธ์ รวมทั้งทักษะการแสวงหาความรู้ ทักษะการคิด การแก้ปัญหาและอื่นๆ

รูปแบบการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้แบบร่วมมือมีหลายรูปแบบ ซึ่งแต่ละรูปแบบจะมีวิธีการดำเนินการหลักๆซึ่งได้แก่ การจัดกลุ่ม การศึกษาเนื้อหาสาระ การทดสอบ การคิดคะแนน และระบบการให้รางวัล แตกต่างกันไปเพื่อสนองวัตถุประสงค์เฉพาะ แต่ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบใดต่างก็ใช้หลักการเดียวกันคือ หลักการเรียนรู้แบบร่วมมือ 5 ประการ และมีวัตถุประสงค์มุ่งตรงไปในทิศทางเดียวกัน ช่วยเหลือกันและแลกเปลี่ยนความรู้กันระหว่างกลุ่มผู้เรียนด้วยกัน ความแตกต่างของรูปแบบแต่ละรูปแบบจะอยู่ที่เทคนิคในการศึกษาเนื้อหาสาระ และวิธีการเสริมแรงและการให้รางวัล เป็นประการสำคัญ การเรียนรู้แบบร่วมมือนี้จะมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมมากกว่าการแข่งขัน

2.5 จิตวิทยาที่ครูควรรู้

จิตวิทยาที่ครูควรรู้เพื่อที่จะนำมาปรับใช้ในการจัดการเรียนการสอนนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ แบ่งได้ดังนี้

2.5.1 ความแตกต่างระหว่างบุคคล (individual difference) นักเรียนย่อมมีความแตกต่างกันทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ ลักษณะนิสัยที่ดี สติปัญญา บุคลิกภาพและความสามารถ ดังนั้น ในการจัดการเรียนการสอน ครูจะต้องจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคลของนักเรียนด้วยเช่น นักเรียนเก่งก็ส่งเสริมให้ก้าวหน้าทางด้านวิชาชีพ และสอดแทรกความรู้ต่างๆ ให้ส่วนนักเรียนอ่อนก็กระตุ้นให้มีการทำแบบฝึกหัด และให้มีการฝึกทักษะอย่างสนุกสนาน

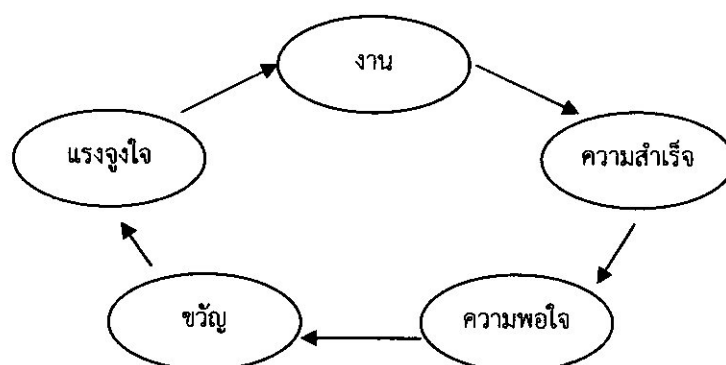
2.5.2 การเรียนโดยการกระทำ (learning by doing) จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) (1977) ได้กล่าวไว้ว่าในการเรียนการสอนนั้นปัจจุบันมีสื่อการเรียนการสอนรูปธรรมช่วยมากมาย ครูจะต้องให้นักเรียนได้ลงกระทำหรือปฏิบัติจริงแล้วจึงสรุป มโนคติ (concept) ครูไม่ควรเป็นผู้บอก เพราะถ้านักเรียนได้พบด้วยตัวของเขาเองจะเข้าใจและทำได้

2.5.3 การเรียนรู้เพื่อรู้ (master learning) การเรียนรู้เพื่อเป็นการเรียนรู้จริงทำให้ได้จริง นักเรียนนั้นเมื่อมาเรียนรู้ด้านวิชาชีพบางคนก็ทำได้ตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ครูกำหนดให้ แต่บางคนก็ไม่สามารถทำได้ นักเรียนประเภทหลังนี้ควรจะได้รับการสอนซ่อมเสริม ให้เขาเกิดการเรียนรู้เหมือนคนอื่นๆ แต่เขาอาจจะต้องเสียเวลา ใช้เวลานานกว่าคนอื่นในการที่จะเรียนเนื้อหาเดียวกัน ครูผู้สอนจะต้องพิจารณาเรื่องนี้ ทำอย่างไรจึงจะสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลได้ ให้ทุกคนได้

เรียนรู้จนครบจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ เมื่อนักเรียนเกิดการเรียนรู้และสำเร็จตามความประสงค์เขาก็จะเกิดความพอใจ มีกำลังใจและเกิดแรงจูงใจอยากจะทำต่อไป

2.5.4 ความพร้อม (readiness) เรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญ เพราะถ้านักเรียนไม่มีความพร้อม เขาก็ไม่สามารถจะเรียนต่อไปได้ ครูจะต้องสำรวจความพร้อมของนักเรียนก่อน นักเรียนที่มีวัยต่างกัน ความพร้อมย่อมไม่เหมือนกัน ในการเรียนการสอนครูจึงต้องตรวจสอบความพร้อมของนักเรียนอยู่เสมอ ครูจะต้องดูความรู้พื้นฐานของนักเรียนว่าพร้อมที่จะเรียนต่อไปหรือไม่ ถ้ายังไม่พร้อมครูก็ต้องทบทวนเสียก่อน เพื่อใช้ความรู้พื้นฐานนั้นอ้างอิงต่อไปได้ทันที การที่นักเรียนจะมีความพร้อมก็จะทำให้นักเรียนเรียนได้ดี

2.5.5 แรงจูงใจ (motivation) แรงจูงใจเป็นเรื่องที่ครูควรจะได้เอาใจใส่เป็นอย่างยิ่ง เพราะธรรมชาติของการเรียนรู้เป็นเรื่องที่น่าเบื่อ ครูควรจะได้คำนึงถึงเรื่องต่อไปนี้

การให้นักเรียนทำงานนั้น ครูจะต้องคำนึงถึงความสำเร็จด้วย การที่ครูคอยทำให้นักเรียนเกิดความสำเร็จเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลนั่นเอง การให้เกิดการแข่งขันหรือเสริมกำลังใจเป็นกลุ่มก็จะสร้างแรงจูงใจเช่นเดียวกัน นักเรียนแต่ละคนมี มโนคติของตนเอง (self-concept) ซึ่งอาจเป็นไปทั้งทางบวกและทางลบ ถ้าเป็นทางบวกก็จะเกิดแรงจูงใจ แต่ถ้าเป็นทางลบก็อาจจะหมดกำลังใจ แต่อย่างไรก็ตามครูจะต้องศึกษานักเรียนให้ดีเพราะถ้านักเรียนบางคนประสบกับความผิดหวังในชีวิต ยากจน มีปัญหาพื้นฐานทางครอบครัว กลับเป็นแรงจูงใจให้นักเรียนเรียนดีก็ได้

2.5.6 การเสริมกำลังใจ (reinforcement) การเสริมกำลังใจเป็นเรื่องที่สำคัญในการสอน เพราะคนเรานั้นเมื่อทราบว่าพฤติกรรมที่แสดงออกมานั้นเป็นที่ยอมรับ ย่อมทำให้เกิดกำลังใจ การที่ครูชมนักเรียนในโอกาสที่เหมาะสม จะเป็นกำลังใจแก่นักเรียนเป็นอย่างมาก การเสริมกำลังใจนั้นมีทั้งทางบวกและทางลบ การเสริมกำลังใจทางบวกได้แก่ ชมเชย การให้รางวัล แต่การเสริมกำลังใจทางลบ

เช่น การทำโทษนั้น ควรพิจารณาให้ดี ถ้าไม่จำเป็นก็ไม่ควรทำ ครูควรจะหาวิธีการที่ปลูกปลอบใจด้วยการให้กำลังใจด้วยวิธีต่างๆ

2.5.7 การสร้างเจตคติในการเรียนการสอน ในการเรียนการสอนสาขาวิชาการผลิตไก่ไข่ เจตคติที่ดีต่อวิชาชีพนี้ เป็นสิ่งที่พึงปรารถนาเป็นอย่างยิ่ง เจตคติเป็นสิ่งที่ไม่สามารถสอนโดยตรง แต่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นหรือได้รับการปลูกฝังทีละน้อยกับนักเรียน โดยผ่านทางกิจกรรมการเรียนการสอน ดังนั้นในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทุกครั้ง ครูควรคำนึงถึงด้วยว่าจะเป็นการพาลูกศิษย์ไปสู่อะไร เจตคติที่ดีหรือไม่ดี ต่อการเรียนการสอนวิชาการผลิตไก่ไข่

การสร้างเจตคติที่ดีในการเรียนการสอนของครูให้เกิดในตัวนักเรียนทำได้ดังนี้

- 1) เตรียมการสอน ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม และ เน้นกระบวนการกลุ่ม
- 2) สอนแล้วสนุก มีการฝึกปฏิบัติจากของจริง
- 3) มีกิจกรรมที่แปลกใหม่
- 4) มีสื่อที่ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ทั้งรายกลุ่มและรายบุคคล
- 5) เป็นคนมีเหตุผล
- 6) มีความขยัน อดทน และมีความรับผิดชอบ
- 7) มีความรักและชอบในสาขาวิชาชีพ
- 8) เป็นคนที่มีอารมณ์ดี ยิ้มแย้มแจ่มใส ไม่เครียด มีอารมณ์ขัน
- 9) สนใจ เอาใจใส่ต่อนักเรียนอย่างทั่วถึง
- 10) มีความอ่อนโยน ให้ความเป็นกันเองกับเด็ก พูดจาไพเราะอ่อนหวาน
- 11) เข้าใจจิตใจนักเรียน
- 12) ยกย่องชมเชย ให้กำลังใจนักเรียน
- 13) จัดบรรยากาศในห้องเรียนให้เหมาะสม
- 14) มีความพอใจในการปฏิบัติงาน

(คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2538)

จากแนวคิดจิตวิทยาการเรียนรู้สรุปได้ว่าจิตวิทยาที่ครูควรรู้ในการจัดการเรียนการสอนได้ว่า ครูควรคำนึงถึงความแตกต่างของบุคคล มีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย จัดหาสื่อที่กระตุ้นการเรียนรู้ ที่สำคัญมีการสร้างแรงจูงใจ การเสริมแรง และสร้างเจตคติที่ดีในวิชาชีพที่เรียน

2.6 ทฤษฎีการเรียนรู้ (Theories of learning)

2.6.1 การเรียนรู้ (learning) ทิมสันธ์ (2544) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ไว้ 2 ประการ ดังนี้

- 1) กระบวนการเรียนรู้ (learning process) หมายถึงการดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนหรือการใช้วิธีการต่างๆ ที่ช่วยให้บุคคลเกิดการเรียนรู้

2) ผลการเรียนรู้ (learning outcome) ได้แก่ความรู้ความเข้าใจในสาระต่างๆ ความสามารถในการกระทำ การใช้ทักษะกระบวนการต่างๆ รวมทั้งความรู้สึกหรือเจตคติอันเป็นผลที่เกิดขึ้นจากกระบวนการเรียนรู้

2.6.2 ทฤษฎีการเรียนรู้ที่สนับสนุนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

1) ทฤษฎีการสร้างความรู้ (Constructivism theory)
2) ทฤษฎีกระบวนการทางสมองในการประมวลข้อมูล (Information processing theory)

3) ทฤษฎีพหุปัญญา (Theory of multiple intelligences)

ปัญญา (intelligence) หมายถึง ความสามารถในการค้นหาความรู้ แก้ปัญหา และสร้างสรรค์ผลงานที่มีคุณค่าต่อสังคม

ทฤษฎีพหุปัญญาของการ์ดเนอร์ ได้ให้องค์ประกอบไว้ 8 ด้านคือ ปัญญาด้านภาษา ด้านตรรกและคณิตศาสตร์ ด้านมิติสัมพันธ์ ด้านรอบรู้ธรรมชาติ ด้านดนตรี ด้านการเคลื่อนไหว ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และ ด้านการรู้จักตนเอง

4) ทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Theory of cooperative learning) ซึ่งมีลักษณะสำคัญ 5 ประการ

- (1) มีการพึ่งพาอาศัยกัน (positive interdependence)
- (2) มีการปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิด (face to face promotive interaction)
- (3) สมาชิกแต่ละคนมีบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบที่สามารถตรวจสอบได้ (individual accountability)
- (4) มีการใช้ทักษะการสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และทักษะการทำงานกลุ่ม (interpersonal and small group skills)
- (5) มีการวิเคราะห์กระบวนการกลุ่ม (group processing)

ทฤษฎีการเรียนรู้ตามทฤษฎีสัมพันธ์เชื่อมโยงของเอ็ดเวิร์ด ลี ธอร์นไดค์ (Edward Lee Thorndike, 1949) ซึ่งมีหลักการเรียนรู้ว่าการเรียนรู้เกิดจากการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบทเรียน ประสบการณ์การเรียนรู้กับพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนภายในระยะที่กำหนด กล่าวคือ เมื่อมีสถานการณ์หรือสิ่งที่เป็นปัญหาเกิดขึ้น ผู้เรียนก็จะเกิดความพยายามในการแก้ปัญหา นั้น โดยแสดงพฤติกรรมตอบสนองออกมาหลายลักษณะจนกระทั่งพบวิธีที่ดีที่สุดในการแก้ปัญหา ซึ่งผู้เรียนจะเลือกวิธีที่ดีที่สุดเพียงวิธีเดียวเก็บไว้ เพื่อจะนำพฤติกรรมตอบสนองดังกล่าวไปเชื่อมโยงแสดงพฤติกรรมตอบสนองออกมาหลายลักษณะจนกระทั่งพบวิธีที่ดีที่สุดในการแก้ปัญหา ซึ่งผู้เรียนจะเลือกวิธีที่ดีที่สุดเพียงวิธีเดียวเก็บไว้ เพื่อจะนำพฤติกรรมตอบสนองดังกล่าวไปเชื่อมโยงกับสิ่งเร้าหรือปัญหาอื่นๆ

สิ่งสำคัญคือแรงเสริม (reinforcement) ในเรื่องความพึงพอใจที่ได้รับเพราะจะทำให้การเชื่อมโยงระหว่างประสบการณ์การเรียนรู้กับพฤติกรรมการเรียนรู้เข้มแข็งมั่นคงขึ้น

2.6.3 กฎของการเรียนรู้ในรายวิชานี้ผู้รายงานใช้กฎ ดังนี้

1) กฎแห่งความพร้อม (law of readiness) ความพร้อมเป็นสิ่งสำคัญในการที่จะทำให้เกิดพฤติกรรมการเรียนรู้และผู้เรียนที่มีความพร้อมทั้งร่างกายและจิตใจ ซึ่งหมายถึงความพึงพอใจที่จะเรียนรู้

2) กฎแห่งการฝึกหัด (law of exercise) เมื่อผู้เรียนได้เรียนรู้จนจบบทเรียนแล้วควรได้รับการฝึกฝนกระทำซ้ำอยู่เสมอเพื่อสร้างความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างประสบการณ์การเรียนรู้กับการตอบสนองให้มั่นคงยิ่งขึ้น

3) กฎแห่งผลการตอบสนอง (law of effect) ระหว่างการเรียนการสอนหรือการฝึกฝนกระทำซ้ำ เมื่อผู้เรียนแสดงพฤติกรรมตอบสนองแล้วได้รับความสุข ความพึงพอใจ และความภาคภูมิใจผู้เรียนจะเลือกพฤติกรรมนั้นกลับมาตอบสนองอีกครั้งเมื่อพบกับสถานการณ์จริง ผู้สอนได้ใช้การเสริมแรงแก่ผู้เรียนด้วยการให้กำลังใจ คำชม การสร้างความมั่นคงอบอุ่นในขณะฝึก เช่น การให้เวลา เป็นต้น

การเรียนรู้ของแต่ละบุคคลจะเกิดขึ้นได้ด้วยกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งเกิดขึ้นอย่างเป็นขั้นเป็นตอน มีการสร้างการเรียนรู้ ประมวลผลในสมอง ซึ่งขึ้นกับปัญญาด้านต่างๆ มีการสร้างสัมพันธ์และเชื่อมโยงระหว่างประสบการณ์กับการตอบสนองและสุดท้ายจะได้ผลของการเรียนรู้ที่ขึ้นอยู่กับสาระการเรียนรู้และความสามารถด้านต่างๆ

ตอนที่ 3. แนวคิดการจัดทำเอกสารประกอบการสอน

3.1 ความหมายและองค์ประกอบเอกสารประกอบการสอน

เอกสารประกอบการสอน คำเรียกใหม่มักใช้ เอกสารประกอบการเรียน ทั้งนี้เพื่อให้อสอดคล้องกับกระบวนการจัดการเรียนการสอน ตามการปฏิรูปการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งในความเป็นจริงก็คือเป็นเอกสารที่ผู้สอนเรียบเรียงและนำไปให้ผู้เรียนได้ใช้ประกอบการเรียนควบคู่ไปกับการสอนของผู้สอน ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่านให้ความหมายไว้ดังนี้

รุจิรา (2551) ได้ให้ความหมายเอกสารประกอบการสอน หมายถึง สื่อการเรียนการสอนที่ครูผู้สอนผลิตให้อสอดคล้องกับ หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนใช้ประกอบการเรียนหรือศึกษาค้นคว้าเป็นสื่อที่ครูผู้สอนผลิตไว้บริการ แก่ผู้เรียน หรือให้ยืมเรียน สอดคล้องกับ เฉลิมศักดิ์ (2551) ได้ให้ความหมายของเอกสารประกอบการสอน ว่าเป็นเอกสารที่ครูจัดทำขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนนำไปประกอบการเรียนการสอนตามหลักสูตร เช่นเดียวกับ เฉลิมศรี (2552) ที่สรุปเอกสารประกอบการสอนว่าเป็นหนังสืออ่านประกอบประเภทหนึ่ง เป็นเอกสารที่ผู้สอนจัดเรียบเรียงขึ้นมาใหม่ ผู้สอนต้อง

ค้นคว้าหาความรู้จากภายนอกมาสู่ห้องเรียน ควรศึกษาจากหนังสือหลายๆ เล่ม การนำผลงานของผู้อื่นหลายเล่มมารวมกัน ต้องเรียบเรียงใหม่ โดยนำเนื้อหาสาระของรายวิชามาเรียงกันอย่างต่อเนื่อง พร้อมกับเพิ่มเติมสิ่งใหม่ๆ เข้าไปให้เหมาะสม และสนองความต้องการของผู้เรียน ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งเหมาะที่จะนำไปใช้ประกอบการเรียนการสอน เป็นประโยชน์ต่อความก้าวหน้าต่อวิชาการและความก้าวหน้าของนักเรียน

เอกสารประกอบการสอนหมายถึงเอกสารหรือสื่ออื่นๆ ที่ใช้ประกอบการสอนวิชาใดวิชาหนึ่งตามหลักสูตรของมหาวิทยาลัยที่สะท้อนให้เห็นเนื้อหาวิชาและวิธีการสอนอย่างเป็นระบบ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2550) นอกจากนี้จากประกาศของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) (2552) ระบุว่าจัดทำเอกสารประกอบการสอนเป็นผลงานทางวิชาการที่ใช้ประกอบการสอนวิชาใด วิชาหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นเนื้อหาวิชา และวิธีการสอนอย่างเป็นระบบจัดเป็น เครื่องมือสำคัญของผู้สอนในการใช้ประกอบการสอน โดยรูปแบบของเอกสาร อาจเป็น เอกสารหรือสื่ออื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในวิชาที่ตนสอน ประกอบด้วยแผนการสอน หัวข้อบรรยาย (มีรายละเอียดประกอบพอสมควร) และอาจมีสิ่งต่างๆ ดังต่อไปนี้ เพิ่มขึ้นอีกก็ได้ เช่นรายชื่อบทความหรือหนังสืออ่านประกอบ บทเรียบเรียงคีย์เอกสารที่เกี่ยวข้อง เนื้อเรื่อง แผนภูมิ (chart) แถบเสียง (tape) หรือภาพเลื่อน (slide) และยังคงกล่าวถึงองค์ประกอบของเอกสารประกอบการเรียน ว่าประกอบด้วย หัวข้อดังต่อไปนี้

- 1) มาตรฐานการเรียนรู้
- 2) สาระสำคัญ
- 3) จุดประสงค์การเรียนรู้
- 4) จุดประสงค์ปลายทาง
- 5) จุดประสงค์นำทาง
- 6) เนื้อหาสาระ
- 7) สื่ออุปกรณ์การเรียนการสอน
- 8) ลำดับกิจกรรมการเรียนการสอน
- 9) กิจกรรมการเรียนรู้
- 10) การวัด และประเมินผล
- 11) กิจกรรมเสนอแนะ
- 12) บันทึกผลหลังการสอนประกอบด้วยผลการสอน ปัญหาอุปสรรคแนวทางแก้ไข และข้อเสนอแนะ
- 13) ชื่อผู้สอน

จากแนวคิดและความหมายที่หลากหลายสรุปได้ว่าเอกสารประกอบการสอน คือ เอกสารที่จัดทำขึ้นเพื่อใช้ประกอบการสอนของครูหรือประกอบการเรียนของนักเรียนในวิชาใดวิชาหนึ่ง ควรมีหัวข้อเรื่อง จุดประสงค์ เนื้อหาสาระ และกิจกรรมเพื่อจะส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ตามหลักสูตรกำหนด ดังนั้น การผลิตเอกสารประกอบการเรียน จึงสามารถทำได้ในหลายรูปแบบตามความเหมาะสมของเนื้อหาและ กิจกรรมในแต่ละวิชาซึ่งอาจรวมถึง บทเรียนสำเร็จรูป ใบความรู้ ใบกิจกรรม และแบบฝึกในลักษณะต่างๆ ด้วย

3.2 การหาประสิทธิภาพเอกสารประกอบการสอน

การหาประสิทธิภาพชุดการสอนนั้นมีความสำคัญมาก ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ผลิตมีความมั่นใจว่าเนื้อหาสาระที่บรรจุในชุดการสอนนั้นถูกต้อง เหมาะสม เข้าใจง่าย และมีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะนำไปใช้เป็นการสอนช่วยครูในการจัดการเรียนการสอนได้ ไชยยศ (2533) กล่าวถึงการหาประสิทธิภาพสี่ว่า ทำได้ 2 วิธี คือ

3.2.1 ประเมินโดยอาศัยเกณฑ์ การประเมินชุดการสอนนั้น เป็นการตรวจสอบหรือประเมินประสิทธิภาพของชุดการเรียนการสอน ที่นิยมประเมินจะเป็นชุดการสอนสำหรับกลุ่มกิจกรรมหรือ ชุดการสอนแบบศูนย์การเรียน โดยใช้เกณฑ์มาตรฐาน 90/90 เป็นเกณฑ์ประเมินสำหรับเนื้อหาประเภทความรู้ความจำ และใช้เกณฑ์มาตรฐาน 80/80 สำหรับเนื้อหาที่เป็นทักษะ ความหมายของตัวเลขเกณฑ์มาตรฐานดังกล่าวมีความหมายดังนี้ คือ 80 ตัวแรกหมายถึง ค่าร้อยละของประสิทธิภาพในด้านกระบวนการของชุดการสอน ซึ่งจะประกอบด้วยการปฏิบัติการกิจต่างๆ เช่น งานและแบบฝึกของนักเรียน โดยนำคะแนนที่ได้จากการวัดผลภารกิจทั้งหลาย ทั้งรายบุคคลและกลุ่มย่อยทุกชั้นมารวมกัน แล้วคำนวณหาค่าเฉลี่ย ส่วน 80 ตัวหลังนั้น หมายถึง คะแนนจากการทดสอบหลังเรียน (posttest) ของนักเรียนทุกคน นำมาคำนวณหาค่าเฉลี่ย ก็จะได้ค่าตัวเลขทั้งสอง เพื่อนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานต่อไป

3.2.2 ประเมินโดยไม่ต้องตั้งเกณฑ์ไว้ล่วงหน้า เป็นการประเมินประสิทธิภาพของสื่อด้วยการเปรียบเทียบผลการสอบหลังเรียนของนักเรียนจากสื่อชิ้นนั้นแล้ว (posttest) ว่าสูงกว่าผลการสอบก่อนเรียน (pretest) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติหรือไม่ หากผลการเปรียบเทียบพบว่า นักเรียนได้คะแนนสอบหลังเรียนสูงกว่าคะแนนสอบก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ก็แสดงว่า สื่อชิ้นนั้นมีประสิทธิภาพ การประเมินสื่อในลักษณะนี้อาจทำได้โดยการวิจัยเปรียบเทียบกับการใช้สื่ออื่น ๆ

วิธีการทดลองหาประสิทธิภาพของสื่อ จะต้องนำสื่อไปทดลองใช้ (try out) เพื่อปรับปรุงแก้ไข แล้วนำไปทดลองใช้จริง (trial run) เพื่อนำผลมาปรับปรุงแก้ไข เสร็จแล้วจึงดำเนินการผลิตจำนวนมาก หรือใช้สอนในชั้นเรียนตามปกติได้ การทดลองใช้มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 การทดลองแบบเดี่ยว (individual tryout) หรือหนึ่งต่อหนึ่ง (1 : 1) โดยให้ทดลองกับเด็กคละกันระหว่างเด็กเก่ง ปานกลางและอ่อน อย่างละ 1 คน รวม 3 คน ดำเนินการหาประสิทธิภาพของชุดการสอนแล้วปรับปรุงให้ดีขึ้น ขั้นนี้ควรมีประสิทธิภาพ 60/60

ขั้นที่ 2 การทดลองแบบกลุ่ม (small – group tryout) เป็นการทดลองกับใช้ชุดการสอนกับเด็กเป็นกลุ่มคละกันระหว่างเด็กเก่ง ปานกลาง และเด็กอ่อน อย่างละ 3 คน รวม 9 คน ดำเนินการหาประสิทธิภาพของชุดการสอน เสร็จแล้วปรับปรุงให้ดีขึ้น ขั้นนี้ควรมีประสิทธิภาพ 70/70

ขั้นที่ 3 การทดลองภาคสนามหรือกลุ่มใหญ่ (field tryout) เป็นการทดลองใช้ ชุดการสอนกับนักเรียนทั้งชั้น จำนวน 30 – 400 คน (หรือ 100 คน สำหรับชุดการสอนรายบุคคล) ขั้นที่เลือกมาทดลองต้องมีทั้งเด็กเก่ง ปานกลาง และอ่อน คละกัน ไม่ควรเลือกห้องเรียนที่มีแต่เด็กเก่งหรือเด็กอ่อนเพียงอย่างเดียวอย่างหนึ่ง หลังจากทดลอง คำนวณหาประสิทธิภาพแล้วปรับปรุงแก้ไข ผลลัพธ์ที่ควรจะได้ใกล้เคียงกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ต่ำกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ และต่ำกว่าเกณฑ์ไม่เกิน 2.5 เปอร์เซ็นต์

ฉลง (2528) กล่าวถึงการยอมรับประสิทธิภาพชุดการสอนไว้ว่า ประสิทธิภาพของชุดการสอนที่พัฒนานั้นกำหนดไว้ 3 ระดับ คือ

- 1) สูงกว่าเกณฑ์เมื่อประสิทธิภาพของสื่อสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ มีค่าเกิน 2.5 เปอร์เซ็นต์ขึ้นไป
- 2) เท่าเกณฑ์เมื่อประสิทธิภาพของสื่อเท่ากันหรือสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ไม่เกิน 2.5 เปอร์เซ็นต์
- 3) ต่ำกว่าเกณฑ์ เมื่อประสิทธิภาพของสื่อต่ำกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ แต่ต่ำกว่าไม่เกิน 2.5 เปอร์เซ็นต์ ถือว่ายังมีประสิทธิภาพพอรับได้

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวกับการหาประสิทธิภาพสื่อ สรุปได้ว่าการพัฒนาเอกสารประกอบการสอนนั้นต้องนำเอกสารประกอบการสอนที่ผลิตได้ไปทดลองหาประสิทธิภาพ โดยทดลองมากกว่า 1 ครั้ง และหลายกลุ่ม เพื่อให้เกิดความมั่นใจ คำนวณหาค่าประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้แล้วปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ต่อไป

3.3 ชนิดของบทเรียนโปรแกรม

บทเรียนโปรแกรมแบ่งเป็น 2 ชนิด คือ

3.3.1 บทเรียนโปรแกรมชนิดเส้นตรง (Linear programed) บทเรียนแบบนี้จะเรียงลำดับหน่วยย่อย จากง่ายไปหายาก ผู้เรียนจะต้องเริ่มจาก หน่วยแรกจนถึงหน่วยสุดท้ายของบทเรียน จะข้ามหน่วยหนึ่งหน่วยใดไปไม่ได้ สิ่งที่เรียนจากหน่วยแรกจะเป็นพื้นฐานในหน่วยต่อไป ซึ่งการสร้างบทเรียนนี้ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ

- 1) กรอบตั้งต้น (set frame) เป็นกรอบที่ให้ความรู้แก่นักเรียน และอาจมีคำถามเกี่ยวกับความรู้ที่ให้นักเรียนตอบ

2) กรอบฝึกหัด (practice frame) เป็นกรอบที่นักเรียนมีโอกาสฝึกหัดสิ่งที่เรียนมาแล้วจากกรอบตั้งต้นเพื่อให้เข้าใจดียิ่งขึ้น

โดยทั่วไปกรอบตั้งต้นจะมีกรอบเดียว ส่วนกรอบฝึกหัดจะมีมากกว่ากรอบเดียวก็ได้ ขึ้นอยู่กับว่าต้องการให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติมากน้อยแค่ไหน

3.3.2 บทเรียนโปรแกรมชนิดสาขา (Branching programed) บทเรียนแบบนี้ นักเรียนแต่ละคนไม่จำเป็นต้องเรียนทุกกรอบ บทเรียนนี้สามารถเรียนได้ตามความสามารถของแต่ละคน นักเรียนที่เก่งไม่ต้องเสียเวลาทำทุกกรอบ แต่นักเรียนที่อ่อนต้องทำทุกกรอบ ลักษณะบทเรียนนี้มีกรอบอยู่ 2 ลักษณะ คือ

- 1) กรอบหลัก จะมีคำตอบให้เลือก
- 2) กรอบย่อย จะช่วยให้นักเรียนที่เรียนช้าเข้าใจดีขึ้น คล้ายกับการสอนซ่อมเสริม

ตอนที่ 4. ความพึงพอใจ (Satisfaction)

ความพึงพอใจ (satisfaction) เป็นทัศนคติที่เป็นนามธรรมไม่สามารถมองเห็นเป็นรูปร่างได้ การที่เราจะทราบว่า บุคคลมีความพึงพอใจหรือไม่ สามารถสังเกตโดยการแสดงออกที่ค่อนข้างสลับซับซ้อน จึงเป็นการยากที่จะวัดความพึงพอใจโดยตรง แต่สามารถวัดได้โดยทางอ้อมจากการวัดความคิดเห็นของบุคคลเหล่านั้น และการแสดงความคิดเห็นนั้นจะต้องตรงกับความรู้สึกที่แท้จริงจึงจะสามารถวัดความพึงพอใจนั้นได้ ราชบัณฑิตยสถาน (2546) กล่าวว่าคำว่า “พึง” เป็นคำช่วยกริยาอื่น หมายความว่า “ควร” เช่น พึงพอใจ หมายความว่า พอใจ ชอบใจ และคำว่า “พอ” หมายความว่า เท่าที่ต้องการ เพิ่มความต้องการ ถูกชอบ เมื่อนำคำสองคำมาผสมกัน “พึงพอใจ” จะหมายถึง ชอบใจ ถูกใจตามที่ต้องการ ได้มีผู้ให้ความหมายของความพึงพอใจไว้หลายคนดังนี้

จากแนวคิด Zalesnich สรุปได้ว่า ความพึงพอใจเกิดจากการตอบสนองความต้องการของบุคคล ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 อย่าง สุริย์ (2556) ดังนี้

1) ความต้องการภายนอกหรือความต้องการทางกายภาพ เช่น ความสะดวกสบายใน สถานที่ทำงาน ความมั่นคงในหน้าที่การงาน การได้ทำงานที่ตนถนัด

2) ความต้องการจากภายใน หรือความต้องการทางจิตใจ เช่น ความเป็นเพื่อน การเป็นที่ยอมรับและได้รับความไว้วางใจจากผู้ร่วมงาน การประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน

ความพึงพอใจ (gratification) ตามความหมายของพจนานุกรมทางด้านพฤติกรรม ได้ให้ความจำกัดความไว้ว่าหมายถึง ความรู้สึกที่ดีมีความสุข เมื่อคนเราได้รับผลสำเร็จ ตามความมุ่งหมาย (goals) ความต้องการ (need) หรือแรงจูงใจ (motivation) (Wolman, 1973)

จงดี (2551) กล่าวว่าความพึงพอใจมาจากความคาดหวังและการเปรียบเทียบ ความพึงพอใจ หมายถึง ผลรวมของความรู้สึกชอบของบุคลากรอันเกิดจากทัศนคติที่มีต่อ คุณภาพและสภาพของ

หน่วยงาน อันได้แก่ การจัดองค์กร การจัดระบบงาน การดำเนินงาน สภาพแวดล้อมของการทำงาน ประสิทธิภาพของหน่วยงาน ตลอดจนการบริหารงานบุคคล ซึ่งคุณภาพและสภาพของหน่วยงานดังกล่าว มีผลกระทบต่อความต้องการของบุคคลและผลต่อความพึงพอใจของบุคคลนั้น เป็นความรู้สึกเมื่อได้รับผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย

Waller Stein (1971) ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจว่า หมายถึง ความรู้สึกที่เกิดขึ้นเมื่อได้รับผลสำเร็จ ตามความมุ่งหมาย ความพึงพอใจ เป็นกระบวนการทางจิตวิทยา ไม่สามารถมองเห็นได้ชัดเจน แต่สามารถคาดคะเนได้ว่ามีหรือไม่มี จากการสังเกตพฤติกรรมของคนเท่านั้น การที่จะทำให้เกิดความพึงพอใจจะต้องศึกษาปัจจัยและองค์ประกอบที่เป็นสาเหตุแห่งความพึงพอใจ

ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้ที่มีความสุขหรือความพอใจเมื่อได้รับความสำเร็จ หรือได้รับสิ่งที่ต้องการ (Quirk, 1987) และ ความพึงพอใจ หมายถึง พอใจ ชอบใจ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542)

เจริญศรี (2546) ได้ให้ ความหมายของความพึงพอใจไว้สรุปได้ว่า หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นกับมนุษย์เมื่อความ ต้องการพื้นฐานทั้งร่างกายและจิตใจได้รับการตอบสนองและสามารถลดความตึงเครียดความกระวนกระวาย หรือภาวะไม่สมดุลทางร่างกาย ของมนุษย์ให้น้อยลงหรือหมดไปทำให้มนุษย์เกิดความพึงพอใจ

ความพึงพอใจจากการสรุปของวิรุฬ (2542) หมายถึง ความรู้สึกภายในจิตใจของมนุษย์ที่ไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคลว่าจะคาดหวังกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างไร ถ้าคาดหวังหรือมีความตั้งใจมากและได้รับการตอบสนองด้วยดีจะมีความพึงพอใจมาก แต่ในทางตรงกันข้ามอาจผิดหวังหรือไม่พึงพอใจเป็นอย่างยิ่งเมื่อไม่ได้รับการตอบสนองตามที่คาดหวังไว้ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสิ่งที่ตนตั้งใจไว้ว่ามีมากหรือน้อย

คณิต (2537) ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจว่า หมายถึง ความรู้สึกชอบ หรือพอใจของบุคคลที่มีต่อการทำงานและองค์ประกอบหรือสิ่งจูงใจอื่น ๆ ถ้างานที่ทำหรือองค์ประกอบเหล่านั้นตอบสนองความต้องการของบุคคลได้บุคคลนั้นจะเกิดความพึงพอใจในงานขึ้นจะอุทิศเวลา แรงกาย แรงใจรวมทั้งสติปัญญาให้แก่งานของตนให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีคุณภาพ

สิ่งจูงใจที่ใช้เป็นเครื่องมือกระตุ้นให้บุคคลเกิดความพึงพอใจจากการศึกษา รวบรวมและสรุปของ มีดังนี้

1) สิ่งจูงใจที่เป็นวัตถุ (material inducement) ได้แก่ เงิน สิ่งของหรือสภาวะทางกายภาพให้แก่ผู้ประกอบการต่าง ๆ

2) สภาพทางกายที่พึงปรารถนา (desirable physical condition) คือ สิ่งแวดล้อมในการประกอบกิจกรรมต่างๆ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งอันก่อให้เกิดความสุขทางกาย

3) ผลประโยชน์ทางอุดมคติ (ideal benefaction) หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่สนองความต้องการของบุคคล

4) ผลประโยชน์ทางสังคม (association attractiveness) คือความสัมพันธ์ฉันมิตรกับผู้ร่วมกิจกรรม อันจะทำให้เกิดความผูกพันความพึงพอใจและสภาพการเป็นอยู่ร่วมกัน เป็นความพึงพอใจของบุคคลในด้านสังคมหรือความมั่นคงในสังคม ซึ่งจะทำให้รู้สึกมีหลักประกันและมีความมั่นคงในการประกอบกิจกรรม

ความพึงพอใจ หมายถึง สภาพ คุณภาพ หรือระดับความพึงพอใจซึ่งเป็นผลมาจาก ความสนใจต่างๆ และทัศนคติที่บุคคลมีต่อสิ่งนั้น (Good, 1973)

อดุลย์ศักดิ์ (2546) ได้กล่าวว่า ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน หมายถึง ความรู้สึกที่ชอบหรือพอใจที่มีต่อองค์ประกอบและสิ่งจูงใจในด้านต่างๆ ของงานและผู้ปฏิบัติงานได้รับการตอบสนองความต้องการ ซึ่งจะมีผลทำให้ผู้ปฏิบัติงาน นั้นๆ มีการเสียสละอุทิศแรงกายแรงใจและสติปัญญาให้แก่งานอย่างเต็มความสามารถจากความหมายของความพึงพอใจของบุคคลต่างๆ ข้างต้น สรุปได้ว่าความพึงพอใจเป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับอารมณ์ความรู้สึก และเจตคติของบุคคลอันเนื่องมาจากสิ่งเร้าและแรงจูงใจ ซึ่งจะปรากฏออกมาทางพฤติกรรมและเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการทำ กิจกรรมต่างๆ ของบุคคล และในการจัดการเรียนการสอน การทำให้ผู้เรียนเกิดความพึงพอใจในการเรียนจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพเพราะว่า การที่บุคคลจะเรียนรู้หรือมีพัฒนาการและความเจริญงอกงามนั้น บุคคลจะต้องอยู่ในสภาวะพึงพอใจ สุขใจ เป็นเบื้องต้น นั่นคือบุคคลจะต้องได้รับการจูงใจทั้งในลักษณะนามธรรมและรูปธรรม

4.1 วิธีการสร้างความพึงพอใจในการเรียน

วิธีสร้างความพึงพอใจในการเรียน มีการศึกษาในด้านความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลระหว่างสภาพทางจิตใจกับผลการเรียน จุดที่น่าสนใจจุดหนึ่งคือ การสร้างความพอใจในการเรียนตั้งแต่เริ่มต้นให้แก่เด็กทุกคนซึ่งในเรื่องนี้ผู้ให้แนวคิดไว้หลายท่าน ดังนี้ การปรับพฤติกรรมของคนไม่อาจทำได้โดยเทคโนโลยีทางกายภาพและชีวภาพเท่านั้น แต่ต้อง อาศัยเทคโนโลยีของพฤติกรรม ซึ่งหมายถึง เสรีภาพ และความภาคภูมิใจจุดหมายปลายทางที่แท้จริงของการศึกษา คือ การทำให้คนมีความเป็นตัวของตัวเอง มีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตน เสรีภาพและความภาคภูมิใจเป็นครรลองของการนำไปสู่ความเป็นคนดังกล่าว จังหวะของการศึกษาและขั้นตอนของการพัฒนามี 3 ขั้น คือ 1) การสร้างความพอใจ 2) การทำความกระจ่าง และ 3) การนำไปใช้

การศึกษาจะมีความสัมพันธ์และความพึงพอใจที่ดีต่อการเรียนต้องมีการสร้างความพอใจในการเรียนตั้งแต่เริ่มต้นให้แก่ผู้เรียน ซึ่งการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน ความพึงพอใจเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนทำงานที่ได้รับมอบหมายหรือการปฏิบัติให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ ให้คำแนะนำปรึกษา จึงต้องคำนึงถึงความพึงพอใจ ซึ่งในปัจจุบันผู้สอนเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวก

หรือให้คำแนะนำปรึกษา จึงต้องคำนึงถึงความพึงพอใจในการเรียนรู้การกระทำให้ผู้เรียนเกิดความพึงพอใจในการเรียนรู้หรือการปฏิบัติงาน มีแนวความคิดพื้นฐานที่ต่างกันอยู่ 2 ลักษณะ ดังนี้

1) ความพึงพอใจนำไปสู่การปฏิบัติงาน การตอบสนองความต้องการของผู้ปฏิบัติ งานจนเกิดความพึงพอใจ จะทำให้เกิดแรงจูงใจในการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานที่สูงกว่าผู้ที่ไม่ได้รับการตอบสนองที่ชนะตามแนวคิดดังกล่าว

2) ผลของการปฏิบัติงานไปสู่ความพึงพอใจ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ระหว่างพึงพอใจ และ การปฏิบัติงานจะถูกเชื่อมโยงด้วยปัจจัยอื่นๆ ผลของการปฏิบัติงานที่ดีจะนำไปสู่ผลของการตอบแทนที่เหมาะสมซึ่งในที่สุดจะนำไปตอบสนองความพึงพอใจในรูปของรางวัลหรือผลตอบแทนภายใน (intrinsic rewards) และผลตอบแทนภายนอก (extrinsic rewards) โดยผ่านการรับรู้เกี่ยวกับความยุติธรรมของผลตอบแทน ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ของการตอบแทนที่ได้รับรู้แล้ว ความพึงพอใจย่อมเกิดขึ้น โดยมิให้ผู้ให้แนวคิดไว้หลายท่านดังนี้

แนวคิดความพึงพอใจที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า ความพึงพอใจ (satisfaction) เป็นทัศนคติ ที่เป็นนามธรรมเกี่ยวกับจิตใจ อารมณ์ ความรู้สึกที่บุคคลมีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งไม่สามารถมองเห็นรูปร่างได้ นอกจากนี้ความพึงพอใจเป็นความรู้สึกด้านบวกของบุคคล ที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อาจจะเกิดขึ้นจากความคาดหวัง หรือเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อสิ่งนั้นสามารถ ตอบสนองความต้องการให้แก่บุคคลได้ ซึ่งความพึงพอใจที่เกิดขึ้นสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามค่านิยมและประสบการณ์ของตัวบุคคล

ตอนที่ 5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 งานวิจัยในประเทศ

ประพัฒน์ (2524) ศึกษาความพึงพอใจของนิสิตต่อกระบวนการเรียนการสอน สรุปไว้ว่า นักศึกษาที่มีสติปัญญาเท่ากัน ถ้ามีแรงจูงใจในการเรียนต่างกัน จะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน และการเรียนจะเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุดเมื่อผู้เรียนได้รับการจูงใจ แรงจูงใจเป็นหัวใจสำคัญของการเรียนเพราะมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้และการสอนสูงมาก ดังนั้นในการจัดการสอนของนักศึกษา ผู้บริหารและผู้สอนจะต้องพยายามสร้างสิ่งจูงใจให้เกิดขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความพึงพอใจมีความสนใจต่อการเรียนการสอน ทั้งนี้เพราะว่าการเรียนการสอนจะประสบผลสำเร็จได้ก็เพราะผู้บริหารและผู้สอน ให้ความสำคัญรวมทั้งเป็นความพยายามของผู้เรียนด้วยนั่นเอง

วันทยา (2533) สรุปงานวิจัยในแรงจูงใจ และความพึงพอใจ ต่อการเรียนรู้ ว่าถ้าสามารถจัดให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมตามที่ตนเองต้องการ ก็น่าจะคาดหวังได้แน่นอนว่านักเรียนทุกคนได้เตรียมตัวสำหรับกิจกรรมที่ตนเองเลือก หรือจากสิ่งนอกโรงเรียนที่นักเรียนอยากเรียน เช่น การขับรถยนต์ ดนตรีบางชนิด เกม หรืออะไรบางอย่างที่นักเรียนอาสาสมัครและตัดสินใจได้โดยเสรีในการเรียน การ

มีความกระตือรือร้นและความสนใจเมื่อเริ่มเรียนจะทำให้นักเรียน เรียนได้เร็ว และประสบความสำเร็จสูง อย่างไรก็ตามบลูมเห็นว่า วิธีนี้ค่อนข้างเป็นอุดมคติที่จัดได้ลำบาก

5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

Simpson (1990) รายงานผลการศึกษาระเบียบการสอนอย่างอิสระ ว่าการเรียนการสอน ผลลักษณะนี้จะเป็นกุญแจที่จะบอกว่าผู้สอนอย่างไร และจะจัดการเรียนรู้อย่างไรที่จะสามารถให้ได้ ข้อมูลของการศึกษาตรงตามวัตถุประสงค์ของการเรียน ซึ่งทำให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างแท้จริง ผู้เรียนจะเป็นผู้กระตุ้นและถูกกระตุ้นในการเรียนรู้ ที่เป็นไปตามธรรมชาติของตนเอง ผู้สอนจะใช้ อำนาจของตนเองในชั้นเรียนจากประสบการณ์ ที่สำคัญการเรียนการสอนนี้มุ่งเน้นต่อศักยภาพของเด็กที่จะเรียนรู้ด้วยตนเองมุ่งเน้นต่อศักยภาพของครูที่มีการฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง จะไม่แนะนำว่า ครูควรทำอย่างไรที่ต้องปฏิบัติในการสอนของตนเองแต่จะเป็นการสอนแบบอิสระ

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องสรุปได้ว่าบุคคลแต่ละคนมีแรงจูงใจในการเรียนต่างกัน ดังนั้นการจัดการเรียนการสอน ควรมีการสร้างแรงจูงใจทั้งการจัดกิจกรรมต่างๆ การกระตุ้นให้เกิดความกระตือรือร้น สนใจ ให้อิสระเสรีในการเรียน ไม่ต้องชี้แนะว่าครูควรทำอย่างไร มุ่งเน้นการสอนตามศักยภาพในการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งปัจจัยต่างๆ เหล่านี้จะก่อให้เกิดความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ และจะส่งผลให้ประสิทธิภาพของการเรียนเพิ่มขึ้น